

Романків І. Я.
кандидат економічних наук, доцент
м. Тернопіль, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-273-2-13>

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СФЕРИ ПОСЛУГ

Динамічна мінливість глобальних та регіональних процесів вимагає від кожного суб'єкта господарювання швидкого реагування на надзвичайно складні умови сьогодення, забезпечення конкурентних переваг ведення бізнесу у відповідності до світових стандартів і сучасних трансформацій. Впродовж останніх років загальноукраїнський та регіональні ринки послуг, характеризувалися послідовними позитивними тенденціями розвитку. Проте, починаючи з другого кварталу 2020 року, ситуація кардинально змінилася через спалах пандемії коронавірусу. Введені для бізнесу карантинні обмеження, вкрай негативно вплинули на сферу обслуговування, особливо на ресторанний, туристичний, готельний бізнес, роздрібну торгівлю, авіап перевезення, культурну сферу, івент-індустрію тощо. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення на територію України у лютому 2022 року, наявні проблеми підприємств ще більше ускладнилися та поглибилися. Розпочата війна завдала потужного руйнівного удару ринку послуг, змінила масштаби ведення бізнесу, змістила акценти зі стратегічного підходу його розвитку до рівня збереження, забезпечення стійкості та можливості функціонування в умовах військового часу.

Послуга – специфічний, «невидимий» товар, з характерними особливостями, конкурентні переваги якого формуються на етапах життєвого циклу під дією внутрішніх і зовнішніх умов. Як зазначає Моргулець О. Б., головною умовою формування конкурентних переваг на ринку сервісного обслуговування є цінність послуги, яка є результатом відношення до неї споживачів, що визначається

через їх специфічний досвід, статус, споживчі вимоги. Тому, важливим моментом для появи конкурентної переваги послуги є не лише наявність певної особливості, властивої послугі, а її відповідність потребам конкретного сегмента ринку [1].

Загальний обсяг реалізованих послуг по Україні у IV кварталі 2021 року склав 340471,1 млн. грн. або 128,9% до показника попереднього року. Тернопільська область на рівні держави займає 13 місце, що становить 1,2% в загальному обсязі реалізованих послуг по Україні. Слід відмітити, що впродовж десяти років спостерігається посилення ролі сфери послуг в економіці регіону, оскільки у 2012 році Тернопільщина на рівні держави займала лише 26 місце або 0,6% в загальному обсязі реалізованих послуг по Україні, що вдвічі менше показника 2021 року [2].

Підвищення стандартів надання базових послуг для забезпечення життєдіяльності населення, створення комфортних та безпечних умов проживання населення, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, розвиток туристичної індустрії – це стратегічні та операційні цілі розвитку Тернопільської області до 2027 року. Для досягнення поставлених цілей визначено завдання, які передбачають підвищення якості та ефективності надання освітніх, медичних, адміністративних, житлово-комунальних, транспортних послуг, розвиток масової фізичної культури та спорту, використання культурного потенціалу для інтелектуального та духовного розвитку населення в регіоні, розвиток конкурентних переваг малого і середнього підприємництва, просування туристичного бренду та комплексного регіонального туристичного продукту на українському та міжнародному ринках [3].

Обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності підприємствами Тернопільської області у IV кварталі 2021 року становив 3929,9 млн.грн., що на 1045,3 млн.грн. або 36,2% перевищує показник IV кварталу 2020 року. Тенденція збільшення обсягів реалізації послуг характерна, практично, для всіх сфер діяльності, серед яких найвищий рівень зростання досягнуто у таких видах: мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (на 100%); тимчасове розміщування й організація харчування (на 72,3%);

транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (на 43,2%); операції з нерухомим майном (на 21,3%), інформація та телекомунікації (на 13,6%) [2].

Позитивна динаміка діяльності підприємств сфери послуг Тернопільської області на кінець 2021 року, у порівнянні з відповідним періодом 2019 року, підтверджує, що карантинні обмеження не вплинули суттєво на їх роботу. Зокрема, загальний обсяг реалізованих послуг у IV кварталі 2020 року перевищив відповідний показник 2019 року на 1360,2 млн.грн. або 89,2%, а у IV кварталі 2021 року – на 2405,5 млн. грн. або в 2,6 раза відповідно. Значного зростання досягнуто у галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (у IV кварталі 2020 року показник 2019 року перевищено у 2,5 раза, а в 2021 році – у 3,6 раза). Зростання конкурентної позиції сфери послуг в економіці Тернопільщини було зумовлено впливом ряду чинників, серед яких: поступове збільшення середньомісячної заробітної плати по області, яка у 2021 році зросла у порівнянні до 2015 року – в 3,9 раза, до попереднього року – на 23,6%; зростання доходів населення області, які у 2021 році становили 118,3% до рівня 2020 року; зміцнення недержавного сектора економіки, у тому числі малого й середнього підприємництва (впродовж 2020 року в області працювало 38,6 тис. суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності); розширення обсягів зовнішньої торгівлі (у порівнянні з 2016 роком, у 2020 році досягнуто зростання експорту послуг у 2,6 раза, імпорту – у 2,8 раза [2]; поява нових видів фінансових, адміністративних, інформаційних, консалтингових послуг, розширення обсягів послуг в соціальній сфері, забезпечення послугами процесу виробництва тощо.

Аналіз структури загального обсягу реалізованих послуг Тернопільської області у IV кварталі 2021 року свідчить про те, що основну частку – 81,1%, становить транспорт, складське господарство, поштові та кур'єрські послуги. На решту видів діяльності припадає загалом 18,9%, серед яких: інформація та телекомунікації (4,6%), з них майже 57% займають інформаційні

послуги, комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність; освіта (4,2%); операції з нерухомим майном (3,9%) [2]. Суттєво впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіону стабільна та динамічна діяльність туристичної індустрії, яка об'єднує значну кількість суб'єктів господарювання готельного та ресторанного бізнесу, автотранспорту, зв'язку, організації дозвілля, торгівлі тощо. Однак, недосконалість статистичного обліку в туристичній сфері, не дає змоги об'єктивно та в повному обсязі проаналізувати розвиток туристичної галузі Тернопільщини, оцінити обсяги реалізованих послуг з врахування їх конкурентних переваг.

Результати дослідження засвідчують, що зняття карантинних обмежень, дозволило в певній мірі відновити роботу підприємств сфери послуг Тернопільської області після пандемії коронавірусу, за винятком окремих галузей. В порівнянні до IV кварталу 2019 року, особливо різке скорочення обсягу реалізованих послуг спостерігалось в діяльності підприємств тимчасового розміщування та організації харчування – спад на 70% у IV кварталі 2020 року, на 48% – у IV кварталі 2021 року; діяльності у сфері мистецтва, спорту, організації відпочинку та розваг – на 67% у 2020 році, на 33% у 2021 році відповідно [2]. Таким чином, менших втрат зазнали суб'єкти господарювання, які швидко адаптувалися до нових умов праці в режимі дистанційної роботи, налагодили систему «онлайн-замовлення» та «віїзд до клієнта», впровадили адресну доставку товарів, нові види платіжних послуг, реєстрацію в мобільних додатках тощо. Обсяги надання інформаційних послуг, комп'ютерного програмування, консультування та пов'язаної з ними діяльності у IV кварталі 2021 році зросли у 2 рази в порівнянні з відповідним періодом 2019 та 2020 років [2].

Через відсутність статистичної звітності, проаналізувати стан ринку послуг Тернопільщини у 2022 році на теперішній час неможливо. За експертими оцінками, у 2022 році лише ІТ-сектор в умовах війни зумів втримати позиції і навіть наростити обсяги реалізації послуг. Решта галузей сфери послуг поступово адаптовуються до складних умов господарювання. Однак, бізнес не

може ефективно працювати за умов енергетичного дефіциту, відсутності мобільного та Інтернет зв'язку, постійної загрози масованих ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури. Відповідно, ускладнення безпекової ситуації, особливо в зимовий період, зумовлює песимістичні настрої підприємств сфери послуг стосовно власної економічної діяльності. Секторальний індекс очікувань ділової активності у листопаді 2022 року знизився до 40,0 із 42,2 у жовтні, зважаючи на руйнування ланцюгів постачання, збільшення виробничих витрат, зниження доходів населення. Суб'єкти господарювання сфери обслуговування посилили негативні очікування щодо обсягів наданих послуг, нових замовлень, скорочення загальної чисельності працівників, підвищення цін на послуги [4].

Для розвитку конкурентних переваг регіонального ринку послуг в умовах воєнного стану важливо адаптувати стратегію бізнесу до нових реалій; впровадити короткострокове планування діяльності; забезпечити пошук нових споживачів, постачальників, локацій; змінити або розширити асортимент послуг під актуальні потреби клієнтів; використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології тощо.

Література:

1. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 384 с.
2. Обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності по Тернопільській області. Головне Управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.12.2022).
3. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення: 07.12.2022).
4. Індекс очікувань ділової активності підприємств у листопаді 2022 року. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 08.12.2022).